

IN MEMORIAM – Prof. dr Lazar VRKATIĆ (1960-2007)

SLEDBENIK IDEJA

MIHAJLA POLITA-DESANČIĆA¹

Prof. dr Lazar Vrkatić bio je retko viđena osoba na ovim prostrima – izuzetan humanista, vizionar i entuzijasta, doktor pravnih i filozofskih nauka. Iako nas je prerano napustio, uspeo je da iza sebe ostavi institucije i dela trajnog karaktera.

Na naučnom planu napisao je preko trideset članaka i rasprava objavljenih u domaćim i stranim naučnim časopisima i dela monografskog karaktera, među kojima se ističu *Filozofska objava Boga* (1998), *Ontologijski stav filozofije prava* (2000), *O konzervativnim političkim idejama* (2001), *Predavanja iz praktičke filozofije* (2003) i monumentalno delo *Pojam i biće srpske nacije* (2004), kojim je kompletirana naučna fizionomija profesora Vrkatića – i kao filozofa, i kao pravnika, i kao istoričara.

U svom naučnom opusu, Vrkatić posebnu pažnju poklanja srpskom patrijarhalnom konzervativizmu, kao jedinstvenoj konstanti koja uporno prati njegovu svest i institucije, bez obzira da li se radi o XIX, XX ili XXI veku. Budući da takvom stanju svesti participira isključivo autoritativna vlast, sasvim prirodno je i ona bila predmet njegove analize.

Vrkatić uočava da se buđenje nacionalne svesti srpskog naroda vremenski poklapa sa buđenjem nacionalne svesti ostalih evropskih naroda. Međutim, za razliku od njih – čije nacionalne programe realizuju liberalne ideje, srpski nacionalni program realizuju konzervativne ideje. Ovaj fenomen profesor Vrkatić objašnjava činjenicom da srpski narod nije do kraja razvio građansku klasu i kosmopolitizam, nego je ostao zakovan za palanačku malograđansku filozofiju koja mu nije dozvoljavala

¹ Novi magazin, br.318, Beograd 1. jun 2017.

da vidi dalje od sopstvenog plota. Otuda je palanačka filozofija postala čuvar konzervativnih političkih ideja sve do danas.

Međutim, ova ideološka matrica nije se nametnula sama po sebi, nego je na nju uticao i geografski položaj srpskog naroda, koji on zauzima u odnosu na ostale evropske narode, kao i njegova držav-nopravna istorija, religija i običaji.

I Vrkatić, poput Cvijića i Čubrilovića, smatra da su „planine bile čuvari srpske tradicije“, ali i da su doprinele ksenofobičnosti nacije koja je, između svih ostalih balkanskih naroda, ostala najizraženija kod Srba. Isto tako, za razliku od ostalih evropskih naroda, koji sebe doživljavaju kao zajednicu „krvi i tla“, Srbi su u svojoj etnogenezi geografski bili razjedinjeni i dislocirani, tako da nisu uspeli da stvore jedinstvenu teritoriju koja bi im omogućila kognitivnu povezanost. Otuda je mitologija postala „vezivno tkivo“ srpskog naroda, smatra Vrkatić, jer je ona presudno uticala na formiranje svesti a ne teritorija. Međutim, „teritoriju“ Srbi nikada neće zaboraviti i ona će postati sinonim za ono što će nazvati „nacionalnim interesom“.

Konzervativna kolektivna svest nije uspela da evoluiru i zbog njegove duge „predhrišćanske epohe“, budući da su Srbi među poslednjim evropskim narodima koji su prihvatili hrišćanstvo. Otuda, srpska verzija pravoslavlja postaje kočničar – prvo duhovne, potom obrazovne, a naposletku i ekonomske emancipacije.

Prirodno je da takav narod postaje neotporan prema kultu vođe – alergičan na reforme, inicijativu i preduzetništvo, nesklon redu i radu, a sklon nepoštovanju institucija i zakona.

Vrkatićev ideal je liberalizam Mihajla Polit-Desančića, čije ideje prihvataju Srbi van Srbije. Na osnovu njih, tekovine građanskog društva vidljive su na svakom koraku. To ne znači da su ovi Srbi postali inovertni, naprotiv! I dalje neguju duh pravoslavlja, ali ne pate od autoriteta vlasti koji se ugasio sa razvojenjem Vojne krajine. Tako je liberalna politička ideja kod Srba izvan Srbije uradila isto ono što i konzervativna ideja kod Srba u Srbiji, s tom razlikom što u Srbima „Prečanima“ ova ideja usađuje duh preduzetništva, sklonost ka radu i redu i znatno veći stepen tolerancije za brojne različitosti koje ih okružuju.

Profesor Vrkatić je bio ona vrsta ljudi – što misli, to piše i radi. Odgovarajući svim svojim nastavnim, naučnim, društvenim i porodič-

nim obavezama, ne napušta ga ni duh preduzetništva. Bio je jedan od retkih ljudi koji su shvatili mesto i ulogu visokoškolskog obrazovanja u društvu u tranziciji, tako da postaje jedan od prvih osnivača privatnih visokoškolskih ustanova u Srbiji i Crnoj Gori. Bio je inicijator i suosnivač Fakulteta za uslužni biznis (2002) u Sremskoj Kamenici, kao i Fakulteta za poslovni menadžment (2005) u Baru. Krunu svoga duha i inicijative doživljava 2006. kada osniva **Fakultet za pravne i poslovne studije** koji postaje prva akreditovana privatna visokoškolska ustanova u Srbiji. Imao je, čak, ideju da integriše sve privatne visokoškolske ustanove sa prostora bivše Jugoslavije u cilju stvaranja jedinstvenog intelektualnog prostora.

Njegova aktivnost pozitivno je uticala i na sve osobe u njegovom neposrednom okruženju motivišući ih da i oni maksimalno daju svoj lični doprinos u realizaciji njegovih ideja i vizija. Međutim, Lazarov duh se teško mogao smiriti i stati jer nikada nije mislio da se neki problemi mogu rešiti sami od sebe. I upravo u nameri da odgovori na preuzete obaveze, stradao je u deliću sekunde nepažnje – u saobraćajnoj nesreći koja se dogodila 31. maja 2007. godine na deonici autoputa od Beograda prema Nišu.

Prof. dr Boris Kršev